Andreï Makine

Calendarul unei vechi iubiri

Traducere din limba franceză
şi note de Alexandra Cozmolici

POLIROM
2024

Peste mai bine de douăzeci de ani, la Paris, în inima altui război, va face cunoștință cu un preot pe care într-o zi avea să-l audă exclamând:

— Există oare ceva mai oribil decât un război?

După câteva clipe de gândire, Valdas avea să-i răspundă:

— Da, un război civil.

Însă, în 1918, îi era greu să discearnă granița care despărțea luptele împotriva germanilor și începutul unui conflict în care rușii s-au apucat să se masacreze între ei.

Armata îl apărase pe țar, pe urmă apărase guvernul provizoriu și, ulterior, devenind „Armata Albă", a luptat împotriva „Roșiilor". Dar în numele cărei Rusii?

A pierdut repede șirul lunilor – viața lui dinainte părea un vis: Crimeea, teatrul Lerei, întâlnirea cu Kathleen, planurile de nuntă… La fel de ireale ca o casă brodată pe un petic de pânză.

În octombrie 1919, regimentul lui a luat parte la o ofensivă care a ajuns la porțile Petrogradului.

Și-o imagina pe Kathleen cu o precizie fantasmatică, așteptându-l în orașul asediat. Oare știa că se află la o zi de mers și avea curând să defileze pe bulevardul Nevski?

Ofensiva Albilor a fost spulberată de „banditii roșii", cum le ziceau camarazii lui. Englezii, care finanțaseră campania din nord, i-au evacuat pe învinși.[1] Valdas a refuzat să plece.

Regimentul său, decimat, a luptat pe Don, fiind împins înapoi, iar și iar, spre sud. Roșiii și Albii vorbeau aceeași limbă, purtau nume asemănătoare, veneau din aceleași orașe și sate. Asta ar fi trebuit să atenueze ura, însă Valdas vedea în fiecare zi că relațiile de rudenie provocau o violență încă și mai feroce.

Ajungând pe țărmul Mării Azov, a străbătut cătune ai căror locuitori fuseseră asasinați cu o cruzime… „animalică", și-a spus el și imediat s-a răzgândit: nu, niciun animal n-ar fi tăiat beregata trupurilor ălora

---

1. Intervenția britanicilor din Nordul Rusiei, în favoarea Armatei Albe, parte din intervenția Aliaților în Războiul Civil după Revoluția din Octombrie, a eșuat. Trupele britanice s-au retras după ce au purtat lupte defensive împotriva bolșevicilor, precum bătălia de la Ozerki.

chinuite – femei, copii și chiar bătrâni căzuți la pat –, nu le-ar fi sfârtecat și țintuit de perete. Își amintea prostia cruntă a invitaților de la Alizé: artiștii aceia celebrau bunătatea naturală a poporului, profunzimea sufletului său. Același popor spinteca acum piepturile de parcă voia să smulgă din ele acel „suflet“ de negăsit.

La Berdeansk, port la Marea Azov, un localnic i-a arătat locul unde Armata Roșie scufundase o barjă plină cu ofițeri din Armata Albă legați fedeleș. Valdas a declarat că, odată ce era reinstaurat regimul, autorii acelor acte de violență aveau să fie judecați și împușcați. Însă, de fapt, cine era răspunzător pentru răul ăsta? Țarul manipulat de soția lui de origine germană? Nemții care-i plătiseră pe Lenin și pe zbirii lui? Sau, mai degrabă, toți acei „liber-cugetători“ care se jucau cu explozivii revoluționari, ca niște copii care se distrează scăpărând chibrituri?

Valdas nu s-a mai gândit la asta. Sarcina lui era să cruțe viețile soldaților săi și, abandonând un oraș, să se retragă cu atâta demnitate câtă le permiteau efectivele lor răzlețite.

În nordul Crimeei l-a ajuns din urmă o scrisoare. Un ofițer cu care se intersectase în timpul cuceririi ratate a Petrogradului i-a înmânat un plic hărtănit pe care intemperiile îl deterioraseră

Și-l întârziaseră!

Misiva, datând din ianuarie 1920, fusese scrisă cu nouă luni în urmă. Valdas s-a gândit la Kathleen, dar nu era scrisul ei. Nu, era Lera, mama lui vitregă, și, din primele fraze, a priceput că epistola asta fusese precedată de alte două pe care nu le primise și care relatau ce se petrecuse după plecarea lui pe front, în noiembrie 1917.

Cuvintele Lerei păreau un ecou îndepărtat: în decembrie 1918, tatăl lui Valdas murise – îi pomenea de deces numai ca să-i precizeze un amănunt cu privire la moștenire („O să ne lămurim când te întorci“). Ea se afla la Helsingfors și se pregătea să plece la Stockholm, un loc mai sigur: „Poate că finlandezii o să facă propria lor revoluție, imitându-i pe bolșevicii noștri“. De altfel, în Suedia, Kathleen ar putea

s-o ajute să „se descurce“ grație relațiilor soțului ei, un negustor de artă înstărit…

Valdas a trebuit să citească de mai multe ori propoziția aceea: da, era clar vorba de Kathleen „a lui“, logodnica lui, care, cum își închipuise mereu, trebuia să aștepte cu devotament să se întoarcă și să facă nunta.

Mai târziu avea să afle că logodna lor fusese ruptă din 1919 și că pe vremea aceea Kathleen trăia deja la Stockholm, în vila viitorului ei soț…

Citind scrisoarea, a simțit cu o concretețe viscerală că timpul se bifurcase: cei trei ani care-l despărțeau de trecut nu erau decât un șuvoi de sânge, de noroi, de țipete, de case cu ferestrele spulberate, de drumuri pline de cadavre. Și că aceiași trei ani îi aduseseră Lerei o grămadă de treburi de care să ocupe, de întâlniri și obligații importante, un întreg „teatru“ ce-i permisese acestei femei să părăsească o țară cuprinsă de flăcări și să se alăture fostei logodnice a lui Valdas.

Ar fi continuat să-și toace mărunt nenorocirea, însă ofițerul care-i adusese scrisoarea aflase ce conținea și i-a propus să „înece toate trădările acelea într-o sticlă bună de muscat de Crimeea“.

Valdas cunoștea bine paradoxurile războiului: cursul său fatal se întrerupea câteodată, lăsându-te într-un oraș pe care dușmanul tocmai îl abandonase. Viața de toate zilele își reintra în drepturi – ziare, cafenele,

spectacole și chiar, ca acolo, un „stabiliment“, deopotrivă restaurant, hotel și casă de toleranță.

S-au îmbătat iute, știind că seara aceea putea fi ultima și că cei din jurul lor – militarii, traficanții pe piața neagră și „damele“ – nu erau de disprețuit, căci toată lumea se grăbea să ia parte la festinul acela pe timp de urgie.

Valdas s-a trezit înainte să se ivească zorii și, năucit, a constatat că femeia care dormea lângă el semăna... cu Kathleen! Același zâmbet discret și sprâncenele delicat arcuite. De fapt, îi căuta trăsăturile, altădată atât de iubite, pe toate chipurile… S-a îmbrăcat în grabă și a lăsat pe noptieră un teanc de bancnote, mai mult sau mai puțin exotice, imprimate de guvernatorii provinciilor, acele state create pentru a dispărea o lună mai târziu.

În împrejurimile orașului se auzea începutul unui bombardament intens de artilerie.